

SLUTTRAPPORT

FENGSLET OG FORLATT

Prosjektnummer: 2017HE1150968
Søkerorganisasjon: Rådet for psykisk helse
Virksomhetsområde: Helse

St.Halvardsgt. 12, 0192 Oslo
Org.nr. 974 389 444

margreth.olin@speranza.no - lena.sandvik@speranza.no

Forord

«Fengslet og forlatt» er en 53 min tv-dokumentar om de glemte fangene som sitter isolert i kjelleren på Ila forvaringsanstalt. Norges fremste rettspsykiater Randi Rosenqvist vil endre de uverdige soningsforholdene for de psykisk syke og farligste innsatte. Det store dilemmaet er: hvordan måler man samfunnssikkerhet opp mot de innsattes menneskeverd? Filmen er produsert av Speranza Film ved Margreth Olin, og regissert av Katja Høgset.

Hensikten med denne sluttrapporten er å gjøre resultatet og erfaringene fra filmprosjektet tilgjengelig for alle. I tillegg til Extrastiftelsens bidrag har vi mottatt støtte fra Norsk Filminstitutt, Fritt Ord, Viken Filmsenter, Fond for lyd og bilde og Bergesenstiftelsen. Vi vil takke alle finansørene for muligheten vi er gitt til å løfte frem temaet og lage en svært viktig film om norske brudd på menneskerettigheter.

Sammendrag

Bakgrunn for prosjektet

I kjelleren på Ila fengsel sitter de glemte fangene. Ødelagte liv få bryr seg om. Mennesker som er farlige og som har begått grufulle handlinger. Kriminalomsorgen har de siste tiår hatt ansvaret for sterkt psykisk syke mennesker, og på grunn av manglende ressurser og uegnede forhold holdes disse isolert i årevis. Oppbevaringen av de sykeste fangene bryter med EMK, (Art 3. Forbud mot tortur: «Ingen må bli utsatt for tortur eller for umenneskelig eller nedverdiggende behandling eller straff.»), retten til psykiatrisk hjelp og retten til et verdig liv.

Beskrivelse av gjennomføring og metode for prosjektet

Filmen vil veksle mellom å følge rettspsykiater Randis kamp på utsiden, og stillstanden, tomheten, mørket og avmakten de isolerte fangenes hverdag er preget av på innsiden. Vi følger henne når hun reiser rundt, holder foredrag, deltar i debatter, skriver kronikker, møter fagfolk og politikere. De innsatte hun kjemper for er personer som daglig tilsøler celleveggene med blod og avføring, som ikke kan omgås andre, som betjenter må møte med verneutstyr, innsatte med lav IQ, psykisk utviklingshemmede, voksne menn med katastrofehemmeligheter i sin bagasje, overgrep og ødelagt barndom. Så langt det lar seg gjøre, innenfor etiske rammer, vil vi skildre hvem de psykisk syke innsatte er og hvordan soningsforholdene påvirker dem.

Gjennom filmen vil vi vise hvordan det som kalles ressursteamet på Ila jobber med å aktivere de mest isolerte fangene. Vi vil vise hvilke utfordringer de møter i denne jobben og hva de kan oppnå med utvikling av de innsatte. Ved bruk av arkivmateriale og en vitenskapshistoriker fortelles historien om Reitgjerdet som var et asyl for særlige vanskelige og farlige sinnssyke. Vi gir et innblikk i hvordan psykisk syke har blitt straffet/ikke straffet og hvilke institusjoner som har tatt vare på dem opp igjennom tidene.

Fremdriftsplan for prosjektet

Vår-Høst 2016: prod.planlegging/finansiering

September 2016: start av opptak for midler som er tildelt til utvikling av prosjektet

Vår 2017: opptak. Høst 2017: klipp/etterarbeid. Høst-vinter 2017: premiere

INNHALDSFORTEGNELSE

1. Bakgrunn for prosjektet / Målsetting	side 3, 4
2. Prosjektgjennomføring / Metode	side 4, 5
3. Resultater og resultatvurdering, Oppsummering / Konklusjon	side 5,6
4. Videre planer	side 6
5. Referanser	side 6, 7, 8

Bakgrunn for prosjektet

Dokumentar om de glemte fangene i kjelleren på Ila fengsel. Kriminalomsorgen har de siste tiår hatt ansvaret for sterkt psykisk syke mennesker, og på grunn av manglende ressurser og uegnede forhold holdes disse isolert i årevis. Oppbevaringen av de sykeste fangene bryter med EMK, (Art 3. Forbud mot tortur: «Ingen må bli utsatt for tortur eller for umenneskelig eller nedverdiggende behandling eller straff.»), retten til psykiatrisk hjelp og retten til et verdig liv.

Hovedpersonen Randi Rosenqvist jobber for verdigheten til en av de mest marginaliserte gruppene i Norge; de farlige og syke fangene som sitter i kjelleren på Ila. Samtidig har hun en jobb der hun stadig vekk tar livsavgjørende valg for mennesker som sitter i fengsel, og for oss ute i samfunnet. Å følge en slik person gir mulighet til å kombinere en personlig historie med historien om hvordan vi straffer og behandler psykisk syke i fengsel. Det gir mulighet til å ta tak i større spørsmål som: har vi grenser for hvem vi behandler med verdighet? Hvordan vil du og jeg straffe de som har gjort forferdelige handlinger?

Fengslet og forlatt er en film om en helt spesiell kvinne, men også om noe mye større. Om mennesker som lever uverdige liv, og om samfunnet som har gjemt dem bort og glemt. Det er en film som skal utfordre og provosere, få publikum til å reagere og tenke over sine holdninger.

Målsetting

Målet er å lage en film som er med på å sette fengselspsykiatrien på dagsorden. Vi ønsker å utfordre folks holdninger til psykisk syke som begår kriminalitet – samfunnets reaksjon og ansvar.

Målgruppe: et voksent publikum. Politikere. Jurister. Psykologer/psykiatere. Samfunnsforskere. Medisinere. Studenter. Alle innenfor feltet psykisk helse. Filmen skal treffe et bredt spekter av seere, fra de som de som ønsker et innsyn i en ellers så lukket del av samfunnet til de som er faglig opptatt av retts- og fengselspsykiatri.

Prosjektet hadde et mål om å nå et seertall på 400 000 på tv, dette ble oppnådd med god margin. Dokumentaren ble den mest sette i Brennpunkt-sesongen våren 2018 med over 500 000 seertall pr 05. mai på lineær-tv og nrk.no. Pr 17.01.2019 ligger filmen fortsatt på nrk.no og er hittil sett av **601 000**. Det er skrevet en rekke debattinnlegg og kronikker i medier i kjølvannet av filmen. Regjeringen har besluttet å bevilge 18 millioner til å bygge om til en forsterket felleskapsavdeling for psykisk syke på Ila landsfengsel.

Prosjektgjennomføring/Metode

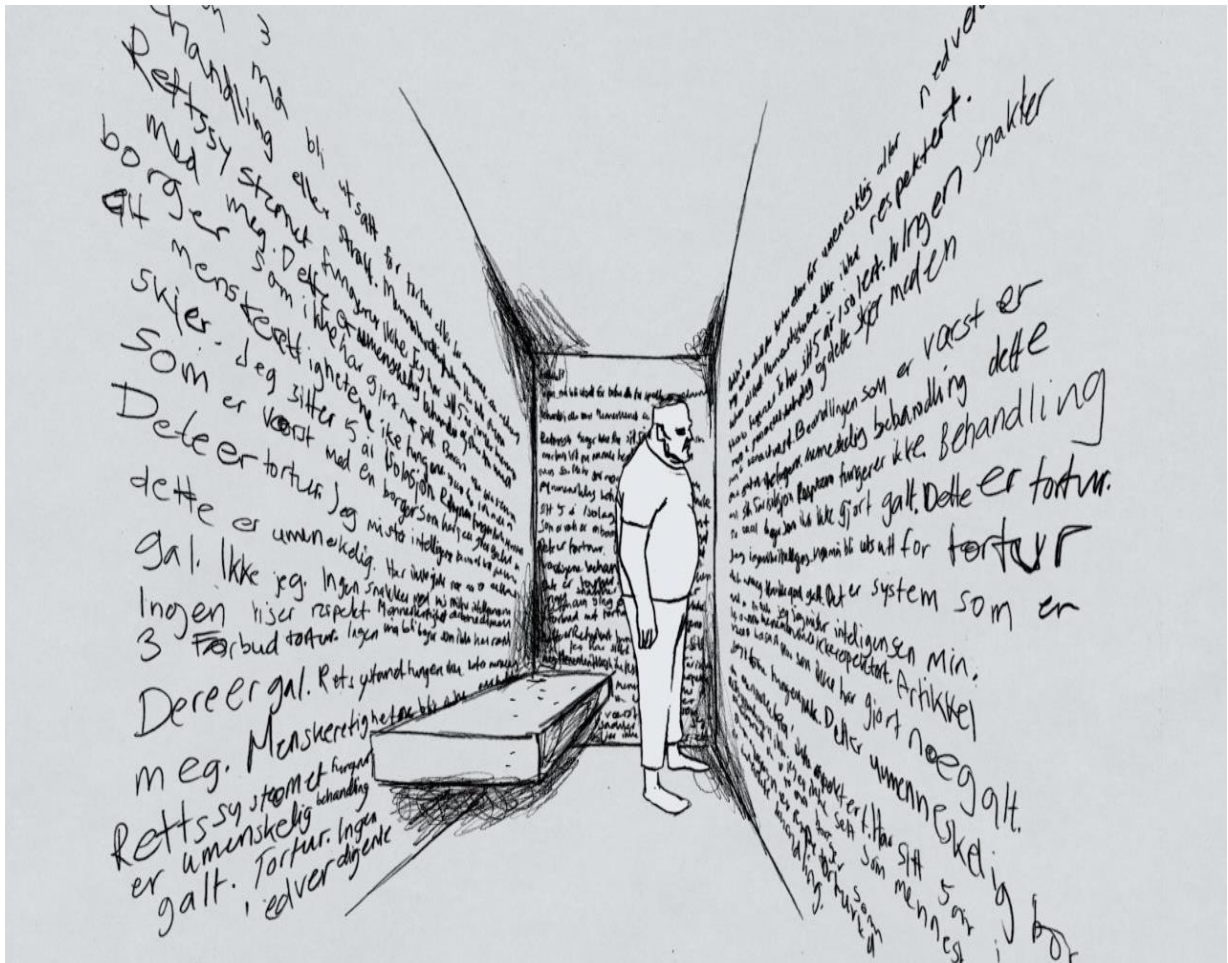
Filmen veksler mellom å følge Randis kamp på utsiden, og stillstanden, tomheten, mørket og avmakten de isolerte fangenes hverdag er preget av på innsiden. Randi gjør det hun kan for bedre tilstanden for de syke kriminelle.

Vi har intervjuet tidligere innsatte og pårørende som har erfaring med isolasjon i fengsel. Vi har også intervjuet psykiater som har erfaring med behandling av pasienter som er overført fra fengsel, samt direktøren på Ila og advokat Frode Sulland som har vært opptatt av fengselspsykiatri og lovverket rundt dette i en årrekke. Det viste seg å være vanskelig å filme intervjuer i fengselet, siden fengsel er et sted med store restriksjoner og begrensninger. Vi bygget derfor en enkel celle i et studio for å samle opptakene / intervjuene der. Dette ga oss en større kunstnerisk frihet, samtidig som vi hadde kontroll på settingen, med tanke på lyd, lys, bildeutsnitt og tid.

Cellen ble også brukt i plakat/bannere:

For å komme inn i de rommene vi ikke kunne filme, brukte vi animasjon som en måte å komme nærmere de innsatte og deres liv på isolat. I de animerte sekvensene ser vi de innsatte alene på cella, med ulike reaksjoner på sin situasjon.

Resultater og resultatvurdering – Oppsummering/Konklusjon

FENGSLER OG FORLATT hadde premiere på NRK, Brennpunkt 18.04.2018. Filmen ble sett av 370 000 denne kvelden. En måned etter premieren var filmen sett av 500 000 inkl. visninger i nettspilleren på nrk.no. Filmen er pr 17.01.2019 sett av **601 000**.

Filmen skapte stor debatt i mediene, kronikker og lederartikler i flere av landets aviser, intervjuer og debatt i radio. Justis- og helseministeren ble også spilt ut på banen i kraft av intervju på NRK etter visningen, dagsnytt atten og de skrev en kronikk.

Med SV i spissen har opposisjonen på Stortinget gitt intervjuer hvor de krever en endring av soningsforholdene for sterkt sinnslidende i norske fengsler. SV har fremmet et representantskapsforslag i Stortinget og AP, SP og KRF støtter SV's utspill. **Høsten 2018 har regjeringen besluttet å bevilge 18,3 millioner til å bygge om til en forsterket felleskapsavdeling for psykisk syke på Ila landsfengsel, samt 12 millioner til psykisk helsetilbud.**

FN's torturkomité kom med en ny uttalelse om bruk av isolasjon i norske fengsler og besøkte i vår Ila Fengsel. De har sett filmen som bakgrunn for sin innhenting av informasjon.

Norges Nasjonale Institusjon for Menneskerettigheter har også sett filmen og kommet med sterke uttalelser i kjølevannet av denne.

Polyteknisk forening har arrangert et debattmøte med involverte parter fra filmen.

Filmene ble vist på Saga kino i Oslo 1. november, i samarbeid med Nordisk Film og Rådet for psykisk helse. I etterkant av visningen ble det arrangert politisk debatt og samtale/utspørringer av eksperter. Det kan nå skje politiske endringer på dette feltet, noe fagmiljøene har jobbet sterkt for i mange år. Filmene våre har skapt en aktualitet og sprengkraft som fagmiljøene har manglet for å skape nok engasjement rundt saken.

5. desember 2018 vant filmen Helseprisen 2018, Extrastiftelsens årlige utmerkelse til helseprosjekt i regi av en frivillig helseorganisasjon.

Videre planer

Vi jobber for salg til utlandet og påmelding til festivaler. Vi mener filmene har hatt en stor og viktig gjennomslagskraft og vi jobber sammen med andre aktører for å holde presset oppe. Samtidig og andre tidsskrifter vil følge opp tema med å løfte frem innsattes stemmer.

Referanser / Linker

Link til filmen:

<https://vimeo.com/282297271>

passord: Feng\$let

<https://tv.nrk.no/serie/brennpunkt/MDDP11000518/18-04-2018>

Nettsider:

<https://nb-no.facebook.com/fengsletogforlatt/>
<https://www.margretholin.com/home/utenansikt>

Linker til debattinnlegg:

Dagbladet januar 2019: <https://www.dagbladet.no/nyheter/kvinnene-bak-sjokkfilmen---politikerne-har-forpliktet-seg/70644722>

Dagsrevyen 20.09.2018: Regjeringen bevilger 18 millioner til å bygge om til en forsterket felleskapsavdeling på Ila landsfengsel.

<https://tv.nrk.no/serie/dagsrevyen#t=19m13s>

Artikkel av Margreth Olin:

<https://www.nrk.no/dokumentar/xl/uten-ansikt-1.14005152>

VG, NF's torturkomitee:

<https://www.vg.no/nyheter/innenriks/i/21kqgG/fns-torturkomite-for-mye-isolasjon-i-norske-fengsler>

VG <https://www.vg.no/nyheter/innenriks/i/7IAM5W/torturkomite-slaar-alarm-om-norske-fengsler>

Dagbladet, Justispolitikk:

<https://www.dagbladet.no/nyheter/tar-kampen-opp-for-de-sykeste-fangene/69811193>

Aftenposten mener: <https://www.aftenposten.no/meninger/leder/i/9mVQzp/Aftenposten-mener-Behandlingen-av-de-sykeste-innsatte-er-uverdige>

Bergens tidene: <https://www.bt.no/nyheter/i/A2mVBE/De-er-psykisk-ustabile-og-skader-seg-selv-Hjelpen-er-a-bli-last-inne-pa-en-glattcelle->

Statsministerens kontor:

<https://www.regjeringen.no/no/aktuelt/fengslet--men-ikke-forlatt/id2598533/>

<https://www.dagbladet.no/kultur/vi-skal-gjore-mer/69744502>

Erle Sellevåg:

<https://www.nrk.no/ytring/fengslet-og-forlatt--barndommens-mange-ansikt-1.14019271>

Dagbladet mener:

<https://www.dagbladet.no/kultur/a-holde-alvorlig-sinnslidende-i-isolat-er-uakseptabelt---og-gjor-oss-ikke-tryggere/69733832>

Norges nasjonale institusjon for menneskerettigheter:

<https://www.vg.no/nyheter/meninger/i/XwBBjo/psykisk-syke-maa-behandles-ikke-isoleres>

Dagsavisen mener:

<https://www.dagsavisen.no/nyemeninger/ute-av-syne-ute-av-sinn-1.1133056>

Dagsnytt 18:

<https://tv.nrk.no/direkte/nrk2#>

Kronikk av Randi Rosenqvist

<https://www.aftenposten.no/meninger/debatt/i/ddpiMJ/Fengslet-og-forlatt--Randi-Rosenqvist>

Sivilombudsmannen:

<https://www.bt.no/btmeneringer/debatt/i/oRQOq0/Isolasjon-av-psykisk-syke-innsatte-er-uverdige>

Sykepleien:

<https://sykepleien.no/2018/05/sv-foreslar-krafttak-psykisk-syke-i-fengsel>,

Opprop: [https://www.opprop.net/opprop-til-regjering-og-storting -
_norge oppfyller ikke sine internasjonale menneskerettighetsforpliktelse](https://www.opprop.net/opprop-til-regjering-og-storting-norge-oppfyller-ikke-sine-internasjonale-menneskerettighetsforpliktelse)

Amnesty:

<https://www.amnesty.no/isolasjon-i-måneder-og-år-er-tortur>

Helseprisen:

<https://www.extrastiftelsen.no/2018/12/05/fengslet-og-forlatt-vant-helseprisen-2018/>